

Johan Marcussen, 85 år – en grønlandsk naivistisk maler

(født 10.10.1906)

Af Birte Haagen

I en af boligblokkene i Narsaq bor Johan Marcussen, som ofte fra tidlig morgen sysler med at male billeder. Han er født og opvokset på bopladsen Sisarlutog i nærheden af Narsaq, og det er fra sin barndom og ungdoms fangerkultur, som han kender den, han oftest henter motiverne til sine billeder. Undertiden skildrer han åndeverdenen, men maler også situationer fra byen og landskaber fra Narsaqs omegn, især forår og efterår, når farverne er gyldne. Alt vist med en egen barok humor, der bl.a. giver sig udslag i afbildning af komiske situationer, som Johan har et godt øje for. Fortælleglæden lyser ud af hans billeder.

Selv fortæller han i sin dagbog om starten på sin interesse for husflidsarbejde: *»Efter at jeg holdt op med at arbejde på fabrikken (efter at have mistet en finger ved et uheld), måtte jeg til at tænke på noget andet, da jeg ikke kunne leve med hænderne i skødet. Jeg startede med at skære tupilakker i træ og ben. Det var dejligt at kunne afsætte sine husflidsarbejder, da vi havde eget hus og to skure, som benyttedes til værksted og skur. Da vi blev tvunget til at flytte, holdt jeg op med at ar-*

Johan Marcussen. Foto: Kirsten Jespersen.

bejde med ting, der støver og begyndte at male. Jeg startede med små ting og efterhånden som jeg

Ørredfangststed. Foto: Jytte Nielsen.

begyndte at afsætte mine arbejder, blev jeg mere seriøs. Det gik nemmere og nemmere at sammensætte farver.»

Motiverne har Johan nok af i sig og materialerne fandt han selv frem til: Cykellak på masonit! På det sidste er lakfarverne blevet erstattet af acryl ditto, som ikke indeholder opløsningsmidler. Johan fik at vide, at lakfarverne var sundhedsskadelige. I en periode havde han lidt vrøvl med hjertet, så da han efter en malepause tog fat igen, var det med acrylmaling. Det har iøvrigt gjort, at han får flere farvenuancer frem på sine billeder.

Johan er produktiv og har næsten altid et maleri undervejs. Han starter om morgenen med at grunde pladen mens kaffevandet kommer i kog. Han tænker så over motivet og dets placering på fladen, motivet er måske et billede, han

har set i en bog, og som han vil videreudvikle på sit maleri. Når kaffen så er drukket, er han klar og tager fat med penslen. I dagbogen fortæller han: *»Man er altid skeptisk ved arbejdets begyndelse. Det man har set, bliver til et panorama, men det er altid dem, der styrer ... Når jeg starter med et maleri begynder det at tage form og retning og så kan jeg begynde at glæde mig over resultatet. Daggryet og lysets gennembrud fra øst. Når himlen bliver rødglødende og skyerne ligesom kommer med et budskab. Det er ligesom de skønne fjelde vil vise een, at der findes en almægtig Gud i himlen.»*

Johans billeder hænger i rigtig mange hjem i Narsaq. Prisen sætter han så lavt, så alle har råd til at købe dem. Det hænder også, at han får bestillinger på billeder med bestemte motiver. Men jo mere optaget han er af det enkelte billede og dets motiv, jo smukkere og mere

levende bliver det. Der kommer sjældent noget godt ud af det bestilte. Det, der interesserer Johan bliver fremhævet på billedet og på allegorisk vis afbilledet i overstørrelse. Det hænder også at et billede bliver malet over, hvad enten det så er fordi han mangler plader og må i gang med et nyt motiv eller fordi han bare ikke er tilfreds med billedet. Forbedringer og tilføjelser forekommer ligeledes.

Det første af Johans billeder, jeg så, hang i værelset hos et par tvillingbrødre i Narsaq. Det sprudlede af liv og glade farver og bragte straks tanken hen på måden at male på i helt andre kontinenter. Det forestillede helikopteren over Sisimiut; den store røde og hvide Sikorsky over husene i mange farver fordelt på fjeldet. Også jeg »fløj« ved synet!

Den anden bror skulle da også have et billede, så moderen bestilte hos Johan et

med lignende motiv til ham: Helikopteren over Narsaq. Det fik han også; men et uinteressant billede, helt uden glød.

Udstillinger har Johan også haft. »Efter at jeg er blevet ret gammel, begyndte jeg at være med til maleriudstillinger. Første gang var da regentparret var i Narsaq, den 29. juli 1982.« Museet i Narsaq har en samling af hans malerier med lokale motiver som lederen har opkøbt siden 1982. Endvidere har hun sammensat en udstilling på 25 billeder, som har været vist på seminarier, biblioteker, i kunstforeninger og grønlænderhuse i Danmark samt flere steder i Grønland. Billederne er rammet ind med en enkelt fyrretræsliste og til ophæng altid: Et rødt julebånd.

Det er en fantastisk verden Johan udfolder for os i sine billeder. Her er en husmur ikke nogen begrænsning for at se, hvad der foregår inde i huset, og

Hvalfangst. Hvalen ser grum ud med sit vilde øje og de blottede tænder, mens den slår et ordentlig slag med halen for at få smidt fangstmændene ned fra sin ryg. Foto: Jytte Nielsen.

hvordan det er indrettet. De kendte og skattede træsnit og andre illustrationer til sagn af Aron o. a., som alle vil nikke genkendende til, indgår her i nye sammenhænge. Sammenhænge med Johans egen verden, med fantasi og underfundig humor, udsprunget af en både barsk og farefuld tilværelse, der har været præget af omskiftelser, som undertiden må have forekommet ham kaotiske. I malerierne bliver alle disse oplevelser og tildragelser bearbejdet og kommer til udtryk i billeder.

De små mænd på den grumme hval med det barske blik, de blottede tænder og halen med frygtelig slagkraft i kan Johan og vi andre have set som illustra-

tion i Hans Egedes Perlustration – Johan har uden tvivl moret sig ved at male dem ind i sit eget motiv. Sommerbo-pladser og flænsessteder vises, men også vintermotiver med slæder, som jo ikke findes i Sydgrønland og som Johan ikke selv har set. Bortset fra et kort ophold på Rigshospitalet i København i 1979 har han aldrig været ret langt væk fra Narsaq.

Konebåde kan give sig ved pres, det har Johan ret i, men på et af hans billeder kan den nærmest sno sig forbi en isskosse og dreje sig nærvæd 90°. Intet er utænkeligt og måske føles det sådan, når man sidder i en konebåd, og på de billeder, man selv laver, er intet umuligt!

Vinterbåden nærmer sig, slæderne er taget i brug og det er sidste konebådssejls den sæson – en farefuld færd, hvor man må sno sig mellem isskosserne. Foto: Jytte Nielsen.

Bopladsliv, inde og ude. Er det mon grønlandske turister, der klædt i festdragt, besøger deres fortid?
Foto: Jytte Nielsen.

Åndemaneren sidder bundet på brikken i forstørrelse af husets indre og de tilkaldte hjælpeånd er med på billedet. Vi får lov at gå med ind i tørvemurshusene, hvor hver sten er meget pertentligt malet. Vi ser de aktiviteter, der er i gang på de skindklædte brikse og på gulvet foran, hvor drenge øver sig i at ro i kajak. Detaljerigdommen er stor; aktørerne er fangere i skinddragter; tilskuerne er klædt i farverige festdragter.

Tupilakker vrir det undertiden med og med Johans barokke humor får de groteske former og farver. Lyserøde f. eks. – Er det plasticalderen han allerede befinder sig i? Tupilakkerne er tydeligvis inspireret af de østgrønlandske

figurer, der er til salg i butikken, hvad han selv bekræfter med en klukkende latter. På nogle billeder er de blevet kæmpefigurer, der står i en form for skulptur-park; som monumenter over den grønlandske kultur? – En isbjørn sejler væk på sin isflage med det grønlandske flag ... Ofte er der omhyggelige og nøjagtige afbildninger af kajak og fangstredskaber, men pludselig og overraskende kan en enkelt ting være forstørret vildt op. Overdrivelser gælder især fugle, men det kan også være et remspændende på kajakken udskåret som en svømmefugl, som Johan pludselig har set nogle muligheder i. På et helt grotesk billede har mand og dyr byttet plads: Dyre-

Farvel til bopladsen, hvor ånderne bliver i form af overdimensionerede figurer. Midt i billedet, ude i havet står en skulptur forestillende en kvinde med et barn i amaat'en. Foran sejler konebåden forbi. Hval, hvalros, isbjørn og det grønlandske flag grupperer sig omkring den på hver side af sin isflage. Foto: Jytte Nielsen.

ne bor i snehytte, en menneskeham anes at være udspilet på væggen og en sæl jager fangeren op ad fjeldet.

Billederne er dokumenter over den blandingskultur, der henter sin styrke fra og viser, at det, der findes værd at beskæftige sig med i maleriet, er elementer fra fangerkulturen og den overvældende natur samt Jesusfiguren. Det Johan beskæftiger sig med på skrift, er fortællinger fra Bibelen, som han kender indgående og gør sig mange tanker omkring. *»Da det kan ske, at jeg bliver afmægtig, kan jeg finde på at nedskrive nogle af mine tanker.«*

Det bliver i form af små erindringsglimt og religiøse digte i dagbogen. Selv om Johan Marcussen kun har været på en enkelt lang rejse, har han hørt og set meget nyt, men har også gemt på værdierne og visheden om det gamles værd, som han nu forløser i sine malerier. Med selvrespekten i behold har han på en fin måde forstået at afbalancere gammelt og nyt og leve i harmoni med sig selv og sine omgivelser. *»Hænder skal arbejde. Kroppen skal have sjæl. Sjælen skal give et fingerpeg om fremtiden, så bliver arbejdet til en fryd.«*

Dyrene har overtaget menneskenes verden. Fangeren hænger flået og udspilet på snehyttens væg, menneskekranier ligger drysset ud over terrainet ved hytterne, en enkelt er undsluppet og er på flugt ud i intetheden skarpt forfulgt af en spydbærende sæl. De tegneserieagtige dyr repræsenterer måske den kultur, der har dræbt det åndelige indhold i den gamle? Foto: Jytte Nielsen.

Spirende på jorden, lille blomst.
Skal den være bange?
Selv om blæsten, regnen og varmen
angriber den; er den bange?

Den vil komme ud for alting
uden at være bekymret.
For det er bestemt, at den skal være
der
og komme ud for alting.

Også den fugl, der kom ud af ægget,
er ikke bekymret i dag.
Selv om den har mange fjender,
flyver den uden at lide overlast.

Jeg, et menneske med sjæl,
hvorfor er jeg så bekymret?
Hvis der bliver passet på andre
skabninger,
hvorfor så ikke mig?

Alle billederne er indkøbt af tidligere museumsleder
i Narsaq Kirsten Larsen Egede, hvem jeg har oplys-
ningerne fra.

Dagbogen er oversat af Peter Kristiansen, Narsaq.